שלהבית סורית לא נכחדה – נמצאה מחדש בצפון הגולן לאחר 34 שנות חיפוש!

שמואל מזר – shmuelm@kkl.org.il
אבי שמידע – avi.shmida@gmail.com
תאריך גילוי: 29.6.2017
תאריך פירסום: 6.8.2017
———————-

תקציר: **שלהבית סורית** *Phlomis syriaca* **היא** מין צמח אדום שנחשב כנכחד בעת כתיבת הספר האדום של צמחי ישראל. עד לאחרונה היה ידוע שהיא גדלה בישראל רק באתר יחיד, הר שיפון בצפון הגולן, שם נמצאה והוגדרה בשנת 1983. ל. דיווחים קודמים על הימצאותה לכאורה של **שלהבית סורית** בחרמון ההררי התבררו כמוטעים ומדובר על **שלהבית הררית (**נקראה בעבר **ש. קצרת-שפה**) השולטת במרומי החרמון. אחרונה נמצאה מחדש בצפון הגולן לאחר 34 שנות חיפוש.

==========

שלהבית סורית *Phlomis syriaca* **היא** מין צמח אדום שנחשב כנכחד בעת כתיבת הספר האדום של צמחי ישראל. עד לאחרונה היה ידוע שהיא גדלה בישראל רק באתר יחיד, הר שיפון בצפון הגולן, שם נמצאה והוגדרה בשנת 1983 על ידי אביבה רבינוביץ ודידי קפלן. מאז הצמח לא אותר שנית וכל מאמצי החובבים, חוקרי הצמחים ועורכי הסקרים העלו חרס. אבי שמידע ועופר כהן לא מצאו את הצמח במקום בשנות התשעים; יאיר אור דיווח כי חיפש בשנת 2011, וגם הוא לא מצא. דיווחים על הימצאותה לכאורה של **שלהבית סורית** בחרמון ההררי התבררו כמוטעים ומדובר על **שלהבית הררית (**נקראה בעבר **ש. קצרת-שפה**) השולטת במרומי החרמון ומגיעה ברום 1550 לגבול תפוצתה התחתון.

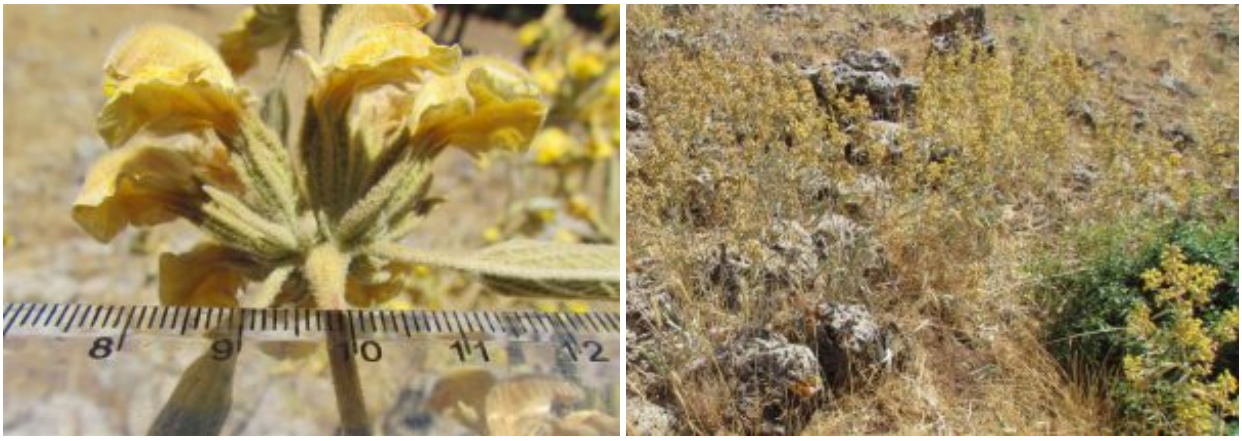

שלהבית סורית ביער אודם. צילם: שמואל מזר ©
מימין – מראה כללי; משמאל – פרחים
לצפייה מיטבית – לחצו על התמונות

לאחרונה, ב- 29.6.17 במהלך טיול של אחד מאתנו (ש.מ.) בחלקו הדרומי של יער אודם ברום של כ- 1050 מ', צדה עינו מראה של צמח שלהבית מקבוצת **ש. קצרת-שיניים**. לפרט צמח זה היו עלי בסיס מוארכים בדיוק כפי שתוארו בערך "שלהבית סורית" בספר האדום של צמחי ישראל. בעקבות זאת הגדיר שמואל את הצמח וזיהה אותו. בדיקה מעמיקה בספרות והשוואת חומר עשביה לא הותירה צל של ספק כי ההגדרה נכונה. מכאן, שבנוסף לאתר המקורי בגולן שממנו הוגדרה **שלהבית סורית** (ואולי נכחד ממנו), נמצא אתר נוסף, גם הוא בבית-גידול בזלתי בצפון הגולן, אשר חשוב מאד לשמרו!

שלהבית סורית - עלים. צילם: שמואל מזר ©
לצפייה מיטבית - לחצו על התמונות

שלהבית סורית נמנית על קבוצה של מיני שלהבית עשבוניים רב-שנתיים המכונה "קבוצת שלהבית קצרת-שיניים"[1]. תיאור מלא של **שלהבית סורית**, הבעייתיות של הגדרתה והקירבה שלה ל**ש. קצרת-שיניים** השכיחה בחגורת הספר ול**שלהבית הררית** השולטת במרומי החרמון, מצוי בכרך ב' של הספר האדום (שמידע, פולק ופרגמן-ספיר, 2011).

ספרות:

רבינוביץ א 1984 תצפיות בוטניות – מציאות בהר שיפון. רתם 11: 68-69

שמידע א פולק ג ופרגמן-ספיר א 2011 הספר האדום – צמחים בסכנת הכחדה בישראל, כרך ב'. רשות הטבע והגנים.

הערה
[1] על שם שלהבית קצרת-שיניים, שהיא מין שלהבית אשר תואר מחגורת הספר ליד בית-לחם (בדומה לקדד בית-הלחמי) והיא נפוצה ושולטת בכתמים בחגורת הספר של שומרון ויהודה. אוכלוסיות מועטות גדלות גם בגליל המזרחי ובהר-הנגב. לצמחי קבוצת קבוצת שלהבית קצרת-השיניים דמות צורת-חיים רב-שנתית עשבונית כאשר רק בסיסי הענפים מעוצים וכל הנוף העל-קרקעי מתמוסס מידי שנה. העלים בבסיס הצמח שונים בדרך כלל מעלי עמודי התפרחת וצורת עלי הבסיס היא הסימן הדיאגנוסטי העיקרי המבדיל בין המינים בקבוצה. עם זאת מתצפיותינו מתברר כי זהו סימן חלש ביותר, שכן לדוגמה בקרב באוכלוסיה אחת ליד רבת-עמון למשל יכולנו להגדיר 3 מיני שלהבית שונים לכאורה (ש.קצרת-שיניים, ש.סורית וש.כורדית) שהיו שונים על פי צורת עלי הבסיס.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: מזר ש ושמידע א 2017 שלהבית Phlomis syriaca סורית לא נכחדה – נמצאה מחדש בצפון הגולן לאחר 34 שנות חיפוש!, חדשות בוטניות, כתב-עת "כלנית" מספר 4.

שלהבית Phlomis syriaca סורית לא נכחדה – נמצאה מחדש בצפון הגולן לאחר 34 שנות חיפוש!